

line, chess and also by presence of a trunk – without a bole or with a bowl (low, medium and high). The new approaches to the use and formation of the hedgerows are described on the example of Morus alba L. and decorative forms: M. a. 'Pendula', M. a. 'Globosa', M. a. 'Pyramidalis', and M. a. 'Contorta', with a glance on the different gardening areas.

Key words: *propagation by cuttings, hedges, M. a. 'Pendula', M. a. 'Globosa', M. a. 'Pyramidalis', i M. a. 'Contorta'.*

УДК 477.54-21

СУЧАСНИЙ СТАН ЖИВОПЛОТІВ У НАСАДЖЕННЯХ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ М. ХАРКОВА

А. А. Дзиба, кандидат сільськогосподарських наук

А. В. Байковська, студент ОС «Бакалавр» *

e-mail: Ang@email.ua

Наведено аналіз результатів інвентаризації живоплотів у насадженнях загального користування у місті Харкові. Оцінено їхній сучасний стан та визначено таксономічний склад деревних рослин.

Ключові слова: *бордюр, жива огорожа, жива стіна, насадження загального користування, м. Харків.*

Екологічна роль насаджень полягає в ефективному поліпшенні мікроклімату певного середовища. Рослини позитивно впливають на мікроклімат, відрізняються фітонцидною активністю, зволожують повітря та збагачують його киснем, ефективні в боротьбі з шумом, загазованістю повітря [5]. Ці та багато інших функцій можуть виконувати живоплоти, які є невід'ємним елементом садів, парків, вуличних насаджень. Живоплоти використовують для позначення меж території або окремих її зон, маскування будівель та надання їм привабливішого вигляду.

В Україні живоплоти почали вивчати з 2000 р. фрагментарно у різних регіонах, а саме: у Київській області – А. А. Дзиба, О. О. Корінчук (с. Пшеничне) [3], А. А. Дзиба, О. А. Собченко (м. Біла Церква) [4], А. А. Дзиба, Ю. М. Пасик (м. Переяслав-Хмельницький) [2]; у Чернівецькій області – М. П. Курницька, К. В. Мирончук (м. Чернівці) [7]; в Житомирській області – А. А. Дзиба, О. Г. Нестерчук (м. Новоград-Волинський) [1]. Тому актуальним є вивчення питання щодо сучасного стану різних типів живоплотів, їхнього функціонального призначення, таксономічного складу деревних рослин, з яких створено живоплоти в інших регіонах, у тому числі у м. Харкові.

* Керівник – кандидат сільськогосподарських наук А. А. Дзиба.

© А. А. Дзиба, А. В. Байковська, 2015

Мета досліджень – провести інвентаризацію живоплотів у насадженнях загального користування м. Харкова, оцінити сучасний стан живоплотів, визначити таксономічний склад деревних рослин, з яких створено живоплоти, та визначити функціональне призначення живоплотів.

Матеріали та методика досліджень. Інвентаризацію живоплотів проводили маршрутним методом [6], одночасно визначали вид, культивар деревних рослин, з яких створено живоплоти; належність живоплотів до різних типів, складність влаштування, спосіб формування; заміряли біометричні показники (ширину, висоту, довжину) [9]; оцінювали стан живоплотів (добре, задовільно, незадовільно) [6] та різне функціональне призначення.

Результати досліджень. Рекогносцирувальні дослідження було проведено на 40 вулицях, 7 проспектах, 3 площах та 4 парках і скверах м. Харкова. Живоплоти було виявлено на 6 вулицях (вул. Аерофлотській, вул. Миру, вул. Отакара Яроша, вул. Плеханівській, вул. Ромена Ролана, вул. Холмогірській), 3 проспектах (проспект Леніна, проспект Правди та проспект 50-річчя СРСР), 2 площах (Свободи, Пролетарській площі), 3 парках і одному сквері (Центральний парк культури і відпочинку (ЦПКВ), парк ім. Т. Шевченка, Харківський державний зоологічний парк (ХДЗП), сквер Харківського державного цирку (ХДЦ)) (рис. 1).

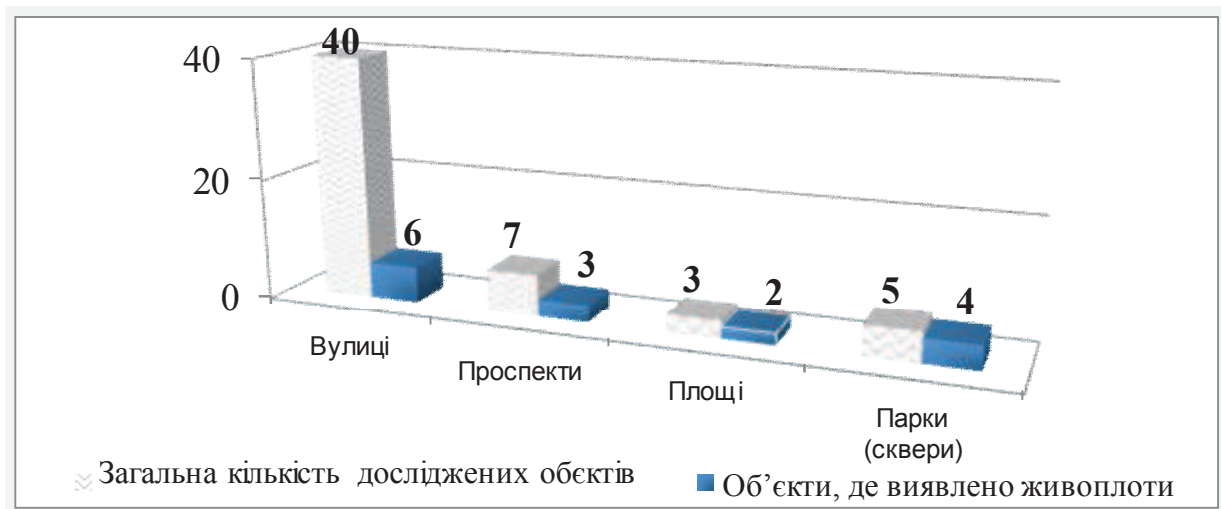


Рис. 1. Кількісна структура живоплотів м. Харкова

Провівши інвентаризацію живоплотів, ми виявили, що найбільшого поширення набули формовані однорядні живоплоти з листяних видів деревних рослин, мало поширені бордюри і живі стіни (табл. 1). Однорядний формований бордюр з *Thuja occidentalis* 'Danica' заввишки 0,4 м, завдовжки 7,0 м зростає у Харківському державному зоологічному парку; живі стіни, які створені з *Parthenocissus quinquefolia* Planch., *Humulus lupulus* L., *Vitis vinifera* L. виявлено на вул. Ромена Роллана, у сквері Харківського державного цирку та ЦПКВ. Живі стіни з витких рослин виконують естетичну (декоративну) функцію.

1. Типи живоплотів у насадженнях загального користування в м. Харкові

Вид, культивар	Вулиці						Проспект		Площа		Парк (сквер)				
	Аерофлотська	Миру	Отакара Яроша	Плеханівська	Ромена Роллана	Холмогирська	Леніна	Правди	50-річчя СРСР	Свободи	Пролетарська	ЦПКів	Парк ім. Т. Шевченка	ХДЗП	Сквер ХДЦ
Бордюри															
<i>Thuja occidentalis</i> 'Danica'	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Живоплоти															
<i>Ligustrum vulgare</i> L.	-	+	-	+	+	+	+	+	-	-	+	+	-	-	+
<i>Syringa vulgaris</i> L.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-
<i>Sambucus racemosa</i> L.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sambucus nigra</i> L.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Cotoneaster melanocarpus</i> Med.	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Acer negundo</i> L.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Physocarpus opulifolius</i> 'Luteus'	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Swida alba</i> Opiz.	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Symphoricarpos albus</i> Juss.	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
<i>Forsythia europae</i> Vahl.	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Roza rugosa</i> L.	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
<i>Buxus sempervirens</i> L.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Живі стіни															
<i>Humulus lupulus</i> L.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
<i>Parthenocissus quinquefolia</i> Planch.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>Vitis vinifera</i> L.	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Аналізуючи біометричні показники живоплотів, виявили, що найбільш поширеними є живоплоти завширшки 0,4–0,6 м, лише середній однорядний, формований живопліт із *Cotoneaster melanocarpus* Med. має ширину 0,7 м. Відстань між рослинами в ряду коливається від 0,3 до 0,5 м. Довжина живоплотів залежить від цільового призначення. Живоплоти з *Ligustrum vulgare* L., *Syringa vulgaris* L., *Cotoneaster melanocarpus* Med., *Roza rugosa* L., що виконують розмежувальну функцію, мають довжину від 10 м до 30 м. Живоплоти, які використовують для декорування та

маскування непривабливих територій або будівель, характеризуються дещо меншою довжиною (5–8 м). Ми з'ясували, що 50 % досліджених живоплотів мають декоративне призначення, 35 % – слугують для розмежування території, 15 % – виконують захисну функцію (рис. 2).

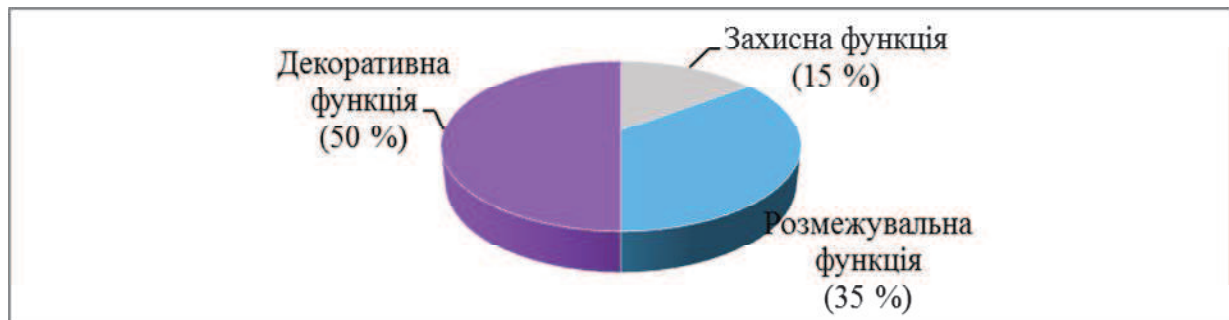


Рис. 2. Розподіл живоплотів за функціональним призначенням

За складністю влаштування живоплотів у насадженнях м. Харкова найбільше представлені однопородні низькі та середні живоплоти. Ми знайшли лише два комбіновані живоплоти з *Acer negundo* L., *Sambucus nigra* L. та *Sambucus racemosa* L. на вул. Аерофлотській і *Ligustrum vulgare* L., *Forsythia europae* Panch. на вул. Холмогірській.

Стан різних типів живоплотів залежить від розташування, віку живоплоту, стійкості деревних рослин до міських умов, проведення своєчасного догляду. Встановлено, що у м. Харкові 40 % живоплотів мають задовільний стан, 35 % – добрий, 25 % живоплотів перебувають у незадовільному стані (внаслідок неправильного формування живоплоти оголюються знизу, недостатній полив послаблює ріст рослин, через несвоєчасне проведення догляду багато сухих гілок) (рис. 3).

Живоплоти у насадженнях загального користування м. Харкова мають поздовжній профіль прямолінійної форми та прямокутну форму поперечного перерізу, лише однорядний, середній формований живопліт із *Symphoricarpus albus* Juss. на проспекті 50-річчя СРСР має овальний поперечний переріз.



Рис. 3. Розподіл живоплотів у насадженнях загального користування м. Харкова за якісним станом

У живоплотах міста Харкова переважають деревні рослини з відділу *Magnoliophyta*, найбільше представників із родини *Rosaceae* Juss. (3 роди, 3 види, 1 культивар), *Caprifoliaceae* (3 роди, 4 види), *Oleaceae* (3 роди, 3 види). Такі родини, як *Aceaceae* Lindl., *Buxaceae* Dumort.,

Cornaceae Link., *Vitaceae* Lindl, представлені одним родом та одним видом (табл. 2).

2. Таксономічний склад видів деревних рослин у живоплотах м. Харкова

№ з/п	Родина	Рід	Вид	Культивар
Відділ <i>Magnoliophyta</i>				
1	<i>Aceraceae</i> Lindl.	<i>Acer</i> L.	1	—
2	<i>Buxaceae</i> Dumort.	<i>Buxus</i> L.	1	—
3	<i>Cannabaceae</i> Lindl.	<i>Humulus</i> L.	1	—
4	<i>Caprifoliacea</i> Vent.	<i>Sambucus</i> L.	2	—
		<i>Symphoricarpus</i> Juss.	1	—
		<i>Vitis</i> L.	1	—
5	<i>Cornaceae</i> Link.	<i>Swida</i> Opiz.	1	—
6	<i>Oleaceae</i> Lindl.	<i>Forsythia</i> Vahl.	1	—
		<i>Ligustrum</i> L.	1	—
		<i>Syringa</i> L.	1	—
7	<i>Rosaceae</i> Juss.	<i>Cotoneaster</i> Med.	1	—
		<i>Physocarpus</i> Maxim.	—	1
		<i>Rosa</i> L.	1	—
8	<i>Vitaceae</i> Lindl.	<i>Parthenocissus</i> Planch.	1	—
Усього			14	1
Відділ <i>Pinophyta</i>				
9	<i>Curpessaceae</i> Neger.	<i>Thuja</i> L.	—	1
Усього			1	1
Разом			15	2

Найпоширенішою рослиною у живоплотах є *Ligustrum vulgare* L. Живоплоти з *Ligustrum vulgare* L. виявлено на 4 вулицях, 2 проспектах, на території ЦПКіВ та в сквері Харківського державного цирку. Дещо рідше трапляються живоплоти з *Syringa vulgaris* L (табл. 1).

Висновки

За результатами інвентаризаційних досліджень озеленення міста Харкова виявлено такі типи живоплотів: живі стіни, власне живоплоти та бордюри, які виконують захисну, декоративну і розмежувальну функції. У насадженнях переважають середні, формовані власне живоплоти з листяних видів деревних рослин.

За якісним станом у насадженнях загального користування м. Харкова переважають живоплоти, які заслуговують задовільної оцінки (40 %), 25 % живоплотів мають незадовільний стан (рослини ослаблені, значно оголені знизу, багато сухих гілок, механічних пошкоджень та пошкоджень, заподіяних шкідниками).

Для покращення стану живоплотів м. Харкова, збереження та збагачення дендрорізноманіття доцільно добирати рослини, які є посухостійкими та стійкими до умов урбосередовища (*Carpinus betulus* L., *Berberis vulgaris* «*Albo-variegata*» та *Berberis thunbergii* «*Atropurpure Nana*», *Berberis thunbergii* «*Aurea*», *Juniperus virginiana* «*Blue Arrow*» та інші), а також підвищити рівень агротехнічних заходів.

Список літератури

1. Дзиба А. А. Інвентаризація та сучасний стан живоплотів у місті Новоград-Волинський / А. А. Дзиба, О. Г. Нестерчук // Науковий вісник НУБіП України. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво». – 2011. – Вип. 164, ч. 3. – С. 293–298.
2. Дзиба А. А. Сучасний стан живих огорож у місті Переяславі-Хмельницькому / А. А. Дзиба, Ю. М. Пасик // Науковий вісник НУБіП України. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво». – 2009. – Вип. 135. – С. 336–344.
3. Дзиба А. А. Сучасний стан живоплотів у ВП НУБіП України «Агрономічна дослідна станція» / А. А. Дзиба, О. О. Корінчук // Науковий вісник НУБіП України. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво». – 2010. – Вип. 152, ч. I. – С. 34–40.
4. Дзиба А. А., Собченко О. А. Сучасний стан живоплотів у парках м. Біла Церква // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво». – 2013. – Вип. 187, ч. 1. – С. 57–62.
5. Жирнов А. Д. Дизайн паркових рослинних угруповань : навч. посіб. для студ. спец. «Дизайн ландшафту», «Ландшафтна архітектура», «Садово-паркове господарство» / А. Д. Жирнов, В. В. Пушкар. – К. : АКККіМ України, 2001. – 59 с.
6. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу України. ГНК 03.08.007-2002. – К. : Держбуд України, 2002. – С. 6–7.
7. Курницький М. П. Стан живоплотів у сучасному місті / М. П. Курницький, К. В. Мирончук // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2011. – Вип. 21.3. – С. 8–11.
8. Кучерявий В. П. Озеленення населених місць : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Кучерявий. – [2-ге вид.]. – Львів : СВІТ, 2008. – 456 с.
9. Топіарне мистецтво : методичні рекомендації щодо проведення навчальної практики / [уклад. А. А. Дзиба]. – К. : КОМПРИНТ, 2014. – 44 с.

Проведен анализ результатов инвентаризации живых изгородей в насаждениях общего пользования города Харькова. Оценено их современное состояние, определен таксономический состав древесных растений.

Ключевые слова: бордюр, живая изгородь, живая стена, насаждения общего пользования, Харьков.

The analysis are showed an comparative of the results inventory items of hedges in general stands wich are use in Kharkov. Their current status are estimated and taxonomic composition of woody plants are determined.

Key words: vorder, hedge, a living wall, stands general use, Kharkov.

УДК 631.532/.535:582.675.1

УКОРІНЮВАНІСТЬ ЗЕЛЕНИХ ЖИВЦІВ ДРІБНОКВІТКОВИХ ЛОМИНОСІВ (CLEMATIS L.)

І. Б. Ковалишин, аспірантка *,

**А. П. Пінчук, кандидат сільськогосподарських наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування
України**

**Н. Г. Вахновська, кандидат біологічних наук
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
e-mail: ira_kovalyshyn@ukr.net**

Визначено залежність укорінення зелених живців дрібноквіткових ломиносів у закритому ґрунті від регуляторів росту та морфогенетичного потенціалу рослин. Досліджено особливості регенерації кореневої системи чотирьох представників групи.

Ключові слова: живцювання, дрібноквіткові ломиноси, регулятори росту, укорінення.

До роду ломиносів (*Clematis* L. або Т. Moore) належать рослини різних життєвих форм (ліани, чагарники) та з неоднаковими фенологічними циклами. Найпоширенішою є класифікація ломиносів за розміром квітів. Відповідно до неї рід поділяють на групи велико- (діаметр квітки 10–20 см) та дрібноквіткових (2–10 см) культиварів. Деякі автори виокремлюють проміжну групу – середньоквіткових ломиносів (4–10 см) [4]. На ринку декоративних рослин наявні переважно великоквіткові сорти. Асортимент дрібноквіткових ломиносів набагато вужчий (поодинокі представники груп *Atragene*, *Integrifolia* та *Texensis*), незважаючи на низку позитивних властивостей, що роблять їх актуальними для використання в системі зелених насаджень міст.

Найпоширенішим промисловим способом розмноження ломиносів є зелене живцювання [3]. Визначення особливостей регенерації та

* Керівник – кандидат сільськогосподарських наук, доцент А. П. Пінчук.

© І. Б. Ковалишин, А. П. Пінчук, Н. Г. Вахновська, 2015